TIJDLIJN ⟶ DECENTRALISATIE EN PRIVATISERING: RUIMTELIJKE ONTWIKKELING IN RELATIE TOT STURING

CENTRALE KETEN

GEDECENTRALISEERD NETWERK

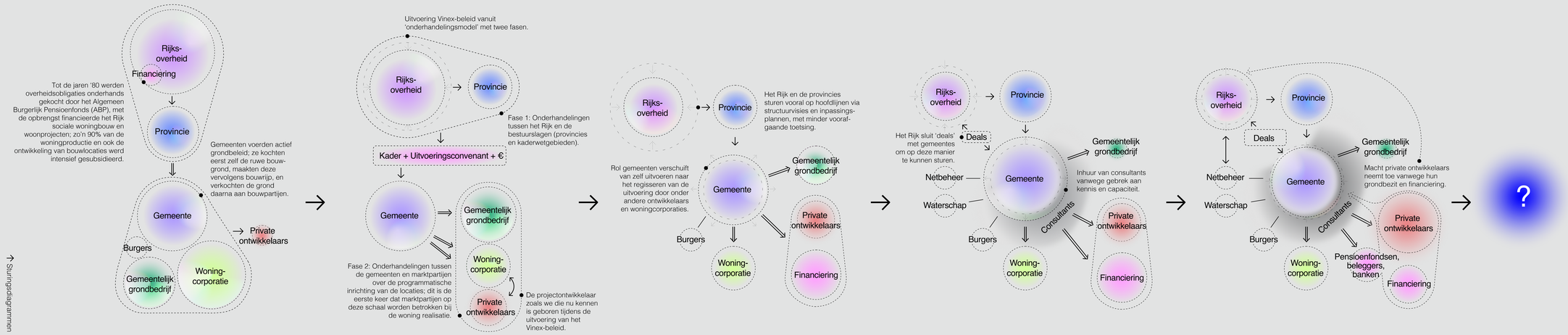

Sturingsdiagrammen

Tijdlijn

PUBLIEKE STURING

PRIVATISERING

Woning-corporatie

Gemeentelijk grondbedrijf

Private ontwikkelaars

Gemeente

Financiering

Provincie

Rijksoverheid

Oprichting Nederlands Architectuur Instituut (NAI) 1989

Koninklijke Bond van Nederlandse Architecten-bureaus (BNA) wordt Brancheverenging (en in 2025 weer terug naar Bond) 1990

Eerste Architectuurnota 'Ruimte voor Architectuur' 1991

1990 Oprichting Woonbond

7942 Ambtenaren Ruimtelijke Ordening en Rijksuitgaven op woningbouw en ruimtelijke ordening: 6,3% 1991

Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) 1991

Habitatrichtlijn aangenomen: basis voor Natura 2000 1992

Nota Volkshuisvesting: Neoliberale koers in de volkshuisvesting, wonen werd in nota aangeduid als consumptiegoed 1989

Jaren '90 Forse grondkostenstijging mede door opkomst residuele grondwaardemethodiek

Vastgelegd door EMU: ABP te groot voor onderhandse obligaties 1992

Oprichting Stimuleringsfonds voor Architectuur 1993

Corporaties verzelfstandigen 1993

1993 Bruteringsakkoord woningcorporaties

Gemeenten moeten passief grondbeleid voeren: aankoop grond overlaten aan marktpartijen 1994

1994 Start overheidsprogramma Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW)

Architectuurnota 'De Architectuur van de Ruimte' 1996

Woning-corporaties #1000 +

Woning-corporaties #764

1995 Wet Balansverkorting

3974 Ambtenaren Ruimtelijke Ordening en Rijksuitgaven op woningbouw en ruimtelijke ordening: 3,1% 1995

Oprichting Algemene Bestuursdienst (ABD) 1995

Wet voorkeursrecht gemeenten (Wvg) ook laten gelden voor uitbreidingslocaties 1996

1995 Besluit Locatiegebonden Subsidies (BLS). Rijk staat niet meer garant voor sluitende GREX

Wet privatisering ABP 1995

1995 Nationale Hypotheek Garantie (NHG)

Privatisering ABP: Rijk kan niet meer goedkoop lenen bij het eigen pensioenfonds; financiering gaat via de wereldwijde kapitaalmarkt 1996

1995–2000 Pensioenfondsen kopen 5-10% van vastgoed (kantoren, winkels, beperkt woningen)

Nieuwe Huursubsidiewet: stelsel individuele huursubsidie (subjectsubsidie) verder uitgebreid, geen directe subsidie voor woningen vanuit het Rijk (objectsubsidie) 1997

SuperDutch publicatie Bart Lootsma 2000

Wet stedelijke vernieuwing (WSV) introduceerde centraal financieringskader voor gemeenten om via een Meerjaren Ontwikkelingsprogramma (MOP) rijksmiddelen aan te vragen 2000

Oprichting Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) 2001

Architectuurnota 'Ontwerpen aan Nederland' 2001

Woning-corporaties #400

Klacht IVBN oneerlijke staatsteun voor woningcorporaties 1998

1998 Kwijtschelden restschuld NHG

Nota Grondbeleid: pleidooi voor passief grondbeleid bij gemeentes 2001

Wet bevordering eigenwoningbezit (BEW) 2001

Actieprogramma Andere Overheid: focus op lagenbenadering en het beperken van overheidsbemoeienis 2003

Uitplaatsen Rijksplanologische Dienst (RPD); opgegaan in Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) 2002

2000–2007 Uitbreiding vastgoedportefeuille pensioenfondsen door lage rente en stijgende grondprijzen

Nota Mensen Wensen Wonen (MWW) gaf een nieuwe invulling aan het proces van verzelf-standiging en decentralisatie 'meer markt, minder overheid' 2000

2000-2005 Privatisering van Bouwfonds, verkocht aan ABN AMRO; Bouwfonds was een semi-overheidsbedrijf

Nota Ruimte: Grote koerswijziging onder minister Dekker: 'Decentraal wat kan, centraal wat moet'; het Rijk trekt zich terug uit de directe sturing van de inrichting 2004

Start Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2005

College van Rijksadviseurs (CRa) opgericht 2004

Oprichting Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) 2006

Start programma Ruimte voor de Rivier 2006

2005 Eurocommissaris Neelie Kroes stelde dat de woningcorporaties oneerlijke concurrentie pleegden door staats-steun te ontvangen, wat leidde tot een onderzoek en verplichtingen om sociale huurwoningen te verkopen (DAEB)

Na overname door ABN AMRO is het bedrijf opgesplitst; het ontwikkelingsbedrijf (nu BPD | Bouwfonds Gebiedsontwikkeling) werd later onderdeel van Rabobank 2006

Besluit begroting en verantwoording provincie en gemeenten (BBV); uniformering begroting provincie en gemeenten voor betere publieke controle 2004

'Ruimte' toegevoegd aan Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT); infrastructuur nadrukkelijker gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkeling en economie 2008

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) verankert publiek-private samenwerking (PPS) en legt de primaire verantwoordelijkheid voor ruimtelijke ordening bij gemeenten volgens het principe "decentraal, tenzij" 2008

RACM wordt Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) 2009

Gehele Ministerie VROM kleine 1% van Rijksuitgaven 2008

Integrale Vpb-plicht: woningcorporaties vallen onder de integrale vennootschaps-belastingplicht; deze maatregel leidt tot stijgende belastinglasten 2008

Woning-corporaties #496

Grondcrisis: Gemeenten hebben dure grond gekocht die ze niet meer kunnen verkopen voor woningbouw; miljardenverliezen leiden tot bezuinigingen op cultuur en publieke voorzieningen 2008-2013

2008 Grondexploitatiewet (Grex-wet) biedt gemeenten de mogelijkheid om kosten van ruimtelijke ontwikkelingen (zoals bouwrijp maken en planschade) te verhalen op grondeigenaren

2008-2012 Financiële crisis: Pensioenfondsen trekken zich grotendeels terug

Crisis- en herstelwet 2010

Opheffing Ministerie van VROM 2010

Woning-corporaties #400

Start voorstel / opzet Omgevingswet 2012

Samenvoegen NAi tot Nieuwe Instituut 2013

Deltaprogramma: overeenkomst getekend 2014

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR); het Rijk benoemt nog slechts 13 nationale belangen, de rest is aan gemeenten en provincies 2012

Opheffen nationaal architectuurbeleid, overgang naar Actieagenda architectuur en ruimtelijk ontwerp 2013

Nederlandse Aanbestedingswet 2012

Fusie van onder andere Stimuleringsfonds voor Architectuur tot Stimuleringsfonds Creatieve Industrie 2013

2014 Start Agenda Stad: samenwerking tussen het Rijk, steden en andere organisaties (zoals bedrijven en kennis-instellingen) om steden te verbeteren

Publiek-private samenwerking (PPS) komt op samen met procedurele versnelling via de Crisis- en herstelwet 2010-2015

Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning): gemeenten werden verantwoordelijk om maatwerk te leveren, zodat mensen langer thuis kunnen blijven wonen 2015

Invoering verhuurdersheffing: belasting op sociale huur-woningen die de investeringskracht van corporaties decimeert 2013

2012 Vestia-schandaal: de woningcorporatie was bijna failliet door een derivaten-portefeuille van ruim 20 miljard; dit leidde tot een bijna-ondergang van het corporatiestelsel

Woning-corporaties #350

2015 Herziening Woningwet: DAEB-activiteiten (sociale woningbouw) wettelijk gescheiden van niet-DAEB-activiteiten (commerciële activiteiten)

2012–2020 Pensioenfondsen financieren indirect: forward funding, aankoop huurwoningen

Europees niveau: Klimaatakkoord Parijs getekend 2015

'City Deals' van Agenda Stad: afspraken tussen overheid, steden en partners gericht op concrete opgaven in steden, zoals mobiliteit en wonen 2016

Fusie van onder andere Rijksgebouwendienst tot Rijksvastgoedbedrijf (RVB) 2014

Programma aanpak stikstof (PAS) 2015

Opheffing Dienst Landelijk Gebied 2016

2017 'Regio Deals' van Agenda Stad: afspraken tussen overheid, steden en partners die samen investeren om een regio te versterken

2015-2020 Institutionele beleggers krijgen grotere rol in de huurwoningbouw

Eerste Woondeals tussen Rijk, gemeente en provincies en soms ook woningcorporaties en ontwikkelaars om sneller en meer woningen te bouwen 2018

Stichting Coördinatie Lokale Architectuur-initiatieven (CoLA) 2019

Uitspraak Raad van State PAS voldoet niet aan Europese regelgeving; woningbouw en infra-projecten komen grotendeels stil te liggen 2019

2019 Ontwerp Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Stikstoffonds 2021

Verstedelijkingsaanpak: Rijk en regio maken concrete groeistrategieën voor stedelijke gebieden 2021

Nationale Omgevingsvisie (NOVI): introductie nationale programma's voor nationale ruimtelijke opgaven 2020

Actieagenda Wonen 2021

2022 Nationale woon- en bouwagenda (NWBA) met de kernambitie om 900.000 woningen te bouwen voor 2030

2020 "Bouwen, bouwen, bouwen" als motto krijgt steeds meer politieke weerklank vanwege de wooncrisis

Start structurele netcongestie 2021-2022

Nationale prestatieafspraken met woningcorporaties: 250.000 sociale huurwoningen tot 2030, bouwproductie omhoog, 675.000 woningen verduurzamen, huurmatiging voor lage inkomens 2022

Afschaffing verhuurderheffing voor woning-corporaties 2022

Woning-corporaties #288

2020 Minder beleggingen in de woningmarkt, door regulering, fiscale wijzigingen en de gestegen rente

Regionale Energie Strategie (RES) 2019

Nationale Omgevingsvisie Executiekracht (NOVEX): uitvoeringsprogramma NOVI en nationale programma's 2022

Minister van VRO onder BZK; geen eigen ministerie 2022

Kamerbrief 'Water en Bodem sturend' 2022

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) 2022

2023 Plan van aanpak: Versnellen procedures en processen woningbouw

Start 15 Woondeals Rijk-regio met afspraken over betaal-baarheid, aantallen en financiering via woonimpulsen (subsidies voor gemeenten die indirect naar de uitvoering gaan) 2022-2023

Verandering percentage sociale huur naar 30% bij nieuwbouw-projecten in plaats van in totaal in een gemeente 2023

2023 Aankondiging wijzigingen in de vermogens-winstbelasting

2020-2025 Banken bepalen segment, dichtheid, exploitatie en duurzaamheidseisen door strengere regelgeving

2024 Wijziging overdrachtsbelasting: voor beleggers verhoogd naar 8%

Architectuur Overal 2024

Afschaling stikstoffonds 2023

NPLG afgezwakt, integrale aanpak beëindigd 2024

Beter benutten: sturingsprincipe vanuit VRO 2023

Ontwerp Nota Ruimte 2025

Invoering Omgevingswet 2024

Rijksoverheid

Gemeente

Provincie

voor 1995

1995-2000

2000-2005

2005-2010

2010-2015

2015-2020

2020-2025

Publiek

Privaat

AIR en Dérive hebben met deze tijdlijn en sturingsdiagrammen de ontwikkelingen in het ruimtelijke domein op het gebied van decentralisatie en privatisering van de afgelopen decennia proberen te schetsen en verbeelden. Het betreft geen wetenschappelijk onderzoek en het is niet bedoeld als statische en finale weergave. Deze verbeelding is bedoeld als aanleiding om het gesprek verder te voeren; een onderlegger die gezamenlijk aangevuld en aangepast wordt om met elkaar beter inzicht te krijgen in ruimtelijke ontwikkeling in relatie tot sturing.

Onderdeel van het curatorschap Delen & Doen, Actieagenda Ruimtelijk Ontwerp 2025.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Een initiatief van: air architectuur instituut rotterdam

In samenwerking met: dérive